

Радух Н.Б., асистент[©]

Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С.З. Гжицького

ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті розглядаються, вивчаються та систематизуються основні аспекти та завдання щодо вирішення проблем державної фінансової підтримки розширеного відтворення сільськогосподарських підприємств, досліджуються основні складові елементи фінансового механізму державного забезпечення розвитку та функціонування сільського господарства через напрями державної бюджетної підтримки.

Ключові слова: фінансові інструменти, фінансові ресурси, державне забезпечення, бюджетна дотація, податок на додану вартість, сільськогосподарські підприємства.

Постановка проблеми. У сучасних економічних умовах процес розширеного відтворення сільськогосподарських підприємств не може відбуватися без ґрутовної державної бюджетної підтримки, що має забезпечувати безперервність сільськогосподарського виробництва, відтворення та модернізацію виробничо-ресурсного потенціалу галузі, сприяти активізації зовнішньоекономічної діяльності, забезпечувати платоспроможний попит на сільськогосподарську продукцію, оскільки сільське господарство є життєво необхідною ланкою в будь-якому суспільстві й розглядається як пріоритетна при обґрунтуванні перспектив соціально-економічного розвитку країни. Сільськогосподарське виробництво не може ефективно розвиватися без стабілізуючого впливу держави [1]. У ринкових умовах фінансові ресурси є рушієм розвитку виробничо-господарської діяльності, а гроші через фінансові інструменти стають основними регуляторами таких відносин, тому важливо проаналізувати шляхи державного забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств.

Аналіз останніх досліджень. Вивченю і дослідженю питань та напрямів державної бюджетної підтримки сільського господарства, процесами фінансування сільськогосподарських підприємств за рахунок коштів бюджетів різного рівня та дослідженню фінансових механізмів, які сприяють державному фінансуванню, присвячено багато наукових праць та публікацій корифеїв науки: М.Я. Дем'яненка, П.Т. Саблука, В.Г. Андрійчука, В.М. Алексійчука, П.А. Стецюка, О.Є. Гудзь, В.М. Гончарова, В.К. Збарського, М.С. Заюкової, В.П. Горьового, М.Й. Маліка, О.М. Бородіна, А.М. Мороза. Визначити особливості фінансового механізму державного забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств та проаналізувати тенденції і основні

[©] Радух Н.Б., 2013

напрямки фінансування сільськогосподарської діяльності за рахунок бюджетних коштів у сучасних ринкових умовах господарювання допомагає використання статистико-економічного та балансового методів.

Результати дослідження. Сільське господарство є однією з основних галузей народного господарства, що забезпечує виробництво продуктів харчування і є найпершою умовою розвитку суспільства. Продукти сільського господарства і промислові товари, що виробляються з сільськогосподарської сировини, становлять 75% фонду народного споживання [2].

Важливим при вивчені особливостей державної підтримки сільського господарства є дослідження рівня законодавчого регулювання і забезпечення основними нормативно-правовими актами, якими в Україні є: закони «Про державну підтримку сільського господарства України», «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015р.», «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою», «Про державний бюджет України»; Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 р., Постанова КМУ «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення фінансової підтримки суб'єктів господарювання агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів та компенсації лізингових платежів», «Про затвердження Порядку використання сум податку на додану вартість, сплачених переробними підприємствами до спеціального фонду державного бюджету» та ін. Стійкий та динамічний економічний розвиток аграрного сектору можна забезпечити, враховуючи особливості конкурентного середовища, зокрема активною державною підтримкою сільськогосподарського виробництва. В Україні державна підтримка сільського господарства здійснюється за рахунок бюджетних дотацій та податку на додану вартість (табл. 1).

Таблиця 1
Державне фінансування сільськогосподарських підприємств
Львівської області*

Показники	2009р.	2010р.	2011р.	2011р./2009р.
Отримано коштів всього, тис. грн. у т.ч. за рахунок:	38577,4	48946,5	73070,2	1,89
бюджетних дотацій	23669,1	18443,2	49761,2	2,1
податку на додану вартість	14908,3	30503,3	23309,0	1,56

*Джерело: розраховано за даними [3, 4, 5]

За даними табл.1. можна підвести підсумок, що державна підтримка за рахунок бюджетних дотацій у 2011 році у 2 рази перевищувала суму допомоги у 2009 році, а фінансування за рахунок відшкодування податку на додану вартість збільшилось на 56%. Наведені дані характеризують позитивну динаміку у державному регулюванні фінансового забезпечення, однак варто дослідити динаміку фінансування не в цілому, а визначити показники

фінансування за рахунок бюджетних дотацій та податку на додану вартість на 1 гектар сільськогосподарських угідь. Розподіл державного фінансування сільськогосподарських підприємств Львівської області в цілому та за галузями аналізуємо в таблицях 2, 3 та 4.

**Таблиця 2
Оцінка обсягів державної підтримки рослинництва Львівської області***

Показники	2009р.		2010р.		2011р.	
	Львів. обл.	Частка Л.о, %	Львів. обл.	Частка Л.о, %	Львів. обл.	Частка Л.о, %
Отримано коштів за рахунок бюджетних дотацій, тис. грн., у т.ч. для виробництва:	7002	3,96	8774,3	2,04	3906,5	1,84
озимих зернових	924,6	5,53	217,1	1,41	707,1	4,83
з них пшениці	714,4	5,90	202,1	1,73	686,5	7,06
ярих зернових	313,4	5,19	13,2	0,12	359,2	14,44
з них пшениці	150,6	35,17	8,4	2,07	162	41,15
ріпаку	55,6	2,15	0	0,00	0	0,00
льону-довгунцю	0	0,00	10	2,12	0	0,00
Отримано коштів за рахунок ПДВ, тис. грн.	1990	0,18	4834	0,30	3841,3	0,15

*Джерело: розраховано за даними [3, 4, 5]

**Таблиця 3
Оцінка обсягів державної підтримки тваринництва Львівської області***

Показники	2009р.		2010р.		2011р.	
	Львів. обл.	Частка Л.о, %	Львів. обл.	Частка Л.о, %	Львів. обл.	Частка Л.о, %
Отримано коштів всього за рахунок бюджетних дотацій, тис. грн. у т.ч.:	8530,3	4,34	5144,1	1,94	2926,7	3,20
за ВРХ	4255,3	5,40	2363,4	4,99	1794,9	5,30
за свиней	822,1	3,36	1662,1	3,49	714,8	16,07
за птицю всіх видів	2676,7	11,64	0	0,00	267	6,23
за молоко	776,2	1,62	753,6	1,24	0	0,00
за інше	0	0,00	365	0,38	150	0,32
Отримано коштів за рахунок ПДВ, тис. грн., у т. ч.:	12918,3	1,31	25669	1,72	19468	2,40
за ВРХ	2035,3	2,43	3177,2	2,75	3136	6,64
за свиней	537,6	0,51	8000,4	6,84	996,1	0,77
за птицю всіх видів	3768,7	1,16	7439,5	1,51	14646	3,47
за молоко	5629,8	1,36	7050,4	0,99	69,2	0,06
за інше	946,9	1,76	1,8	0,00	0	0,00

Проведені розрахунки підтвердили, що державна підтримка сільськогосподарських підприємств Львівської області за аналізований 2009-2011

рр. не перевищує 5 % від загальної суми фінансування, що надається українським сільгоспвиробникам.

Таблиця 4

Співвідношення коштів державної підтримки і результатів діяльності сільськогосподарських підприємств Львівської області*

Показники	2009р.	2010р.	2011р.
Кількість підприємств	231	197	204
Площа с-г угідь, тис. га	208,5	212,1	232,2
Чистий дохід від реалізації с-г продукції та послуг, тис. грн.	1437572,2	1664994,8	2033938,2
Рівень рентабельності с-г діяльності, %	21,2	25,6	21,3
Величина бюджетних дотацій на 1 га с-г угідь, грн.	113,52	86,96	214,30
Сума відшкодування ПДВ на 1 га с-г угідь, грн.	71,50	143,82	100,38
Загальна сума державної фінансової підтримки на 1 га с-г угідь, грн.	185,02	230,77	314,69
Чистий дохід від реалізації с-г продукції та послуг на 1 га с-г угідь, грн.	6894,83	7850,05	8759,42
Чистий дохід від реалізації с-г продукції та послуг на 1 підприємство, тис. грн.	6223,3	8451,8	9970,3
Розмір бюджетних дотацій на 1 підприємство, тис. грн.	102,5	93,6	243,9
Сума відшкодування ПДВ на 1 підприємство, тис. грн.	64,5	154,8	114,3
Загальна сума державної фінансової підтримки на 1 підприємство, тис. грн.	167,0	248,5	358,2

*Джерело: розраховано за даними [3, 4, 5]

Бюджетні дотації мають на меті покриття сільськогосподарським підприємствам витрат на виробництво та реалізацію продукції, які вони не можуть покрити власними доходами. У 2011 році сума дотацій сільськогосподарським підприємствам Львівської області на 1 гектар сільськогосподарських угідь зросла порівняно з 2009 роком на 88,8 % та майже в 1,5 рази до 2010 року. Міністерство доходів і зборів України роз'яснює, що спеціальним режимом оподаткування передбачено, що сума ПДВ, нарахована сільськогосподарським підприємством на вартість поставлених ним сільськогосподарських товарів, не підлягає сплаті до бюджету та повністю залишається в розпорядженні такого сільськогосподарського підприємства для відшкодування суми податку, сплаченої (нарахованої) постачальнику на вартість виробничих факторів, за рахунок яких сформовано податковий кредит, а за наявності залишку такої суми податку – для інших виробничих цілей. Спеціальний механізм сплати ПДВ передбачає компенсацію сільськогосподарським товаровиробникам коштів за продані ними переробним

підприємствам молоко і м'ясо в живій вазі. Так, підрозділом 2 Перехідних положень Податкового кодексу України встановлено, що сума ПДВ переробним підприємством сплачується до спеціального фонду Державного бюджету України і спеціального рахунку, відкритого ним в органі державної казначейської служби, у наступних співвідношеннях: у 2012 р. – відповідно 30 % і 70 %; у 2013 р. – 40 % і 60 %; у 2014 р. – 50 % і 50 %. Суму ПДВ, перераховану на спеціальний рахунок, переробне підприємство використовує виключно для виплати компенсації сільськогосподарським товаровиробникам за продані ними молоко і м'ясо в живій вазі [7]. Наукові дослідження П.А. Стецюка та О.Є. Гудзь [8, с.77] підтверджують позитивне ставлення більшості керівників і спеціалістів сільськогосподарських підприємств до фінансування через механізм акумуляції податку на додану вартість.

У США державна підтримка спрямовується на розвиток товарного виробництва та підвищення рівня доходів фермерів і включає прямі виплати і цільові ціни, передбачено надання державної підтримки фінансово слабшим товаровиробникам, або фермерам, які розпочинають свою діяльність. У Європейському Союзі державна підтримка сільськогосподарського виробництва здійснюється у межах Спільної аграрної політики і спрямовується насамперед на розвиток села. До основних заходів державної підтримки сільського господарства Японії належать встановлення гарантованих закупівельних цін і державних закупівель сільськогосподарської продукції, підтримка сільськогосподарської науки та сільськогосподарського машинобудування. Сільськогосподарське виробництво Канади фінансується державою через: надбавки до ринкових цін для забезпечення дохідності виробленої продукції; надбавки до обсягів виробничих витрат у формі кредитної підтримки; виплати відсотків за кредитами; гарантії за кредитами; податкові пільги щодо підтримки дохідності сільськогосподарського виробництва [6].

Висновки. Узагальнення досвіду державного регулювання та підтримки сільськогосподарського виробництва дають підстави для висновку, що їх ефективність може бути досягнута, якщо виділятимуться фінансові ресурси під заздалегідь обґрунтовані державні програми розвитку сільськогосподарських товаровиробників; наперед точно визначатиметься частка держави і частка підприємств у витратах при реалізації відповідних програм. Необхідність державного регулювання та фінансової підтримки сільського господарства визначають специфічні умови функціонування і ряд об'єктивних чинників:

- різноманітні природно-кліматичні умови, які обумовлюють необхідність створення системи захисту сільськогосподарських товаровиробників, страхування їх діяльності;
- мінливість цін і доходів в сільськогосподарському виробництві;
- слабка привабливість інвестування в сільське господарство через нестабільну економічну ситуацію.

Важливо зазначити, що ефективне функціонування сільськогосподарських підприємств буде можливе при чітко злагодженій і поміркованій політиці

регулювання та координування фінансових ресурсів залежно від «вузьких» місць суб'єктів господарювання.

Література

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: підр. – [2-ге вид., доп. і перероб.] / В.Г Андрійчук. – К.:КНЕУ, 2004. – 624с.
2. Збарський В.К., Мацібора В.І., Чалий А.А. та ін. Економіка сільського господарства: навч. посібник. - К.: Каравела, 2009. - 264 с.
3. Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2009 рік. – К.: Статистичний бюллетень, 2010. – 81с.
4. Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2010 рік. – К.: Статистичний бюллетень, 2011. – 88с.
5. Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2011 рік. – К.: Статистичний бюллетень, 2012. – 88с.
6. Щодо розбудови механізмів державної підтримки сільськогосподарського виробництва в Україні [Електронний ресурс]: аналітична записка. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/articles/910/#_ftnref1
7. Підтримка сільського господарства: бюджет, ПДВ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iaf.kiev.ua/actual/359-pdtrimka-slskogo-gospodarstva-byudzhet-pdv.html>
8. Стецюк П.А. Фінансові проблеми розвитку аграрного виробництва / П.А. Стецюк, О.Є.Гудзь // Економіка АПК. – 2012. – № 4. – С. 73 – 78.

Summary

Radukh N.

PROBLEMS OF STATE FINANCING OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

In this article we are studied and systematized the main aspects and the tasks for solving the problems of state financial support for the extended reproduction of agricultural enterprises, explores the major components of the financial mechanism of the state to ensure the development and functioning of the agricultural sector through the directions of state support.

Рецензент – д.е.н., професор Музика П.М.